

CONTRIBUȚIA ACAD. FLORIN CONSTANTINIU LA ISTORIOGRAFIA ROMÂNEASCĂ

Andreea-Iuliana BĂDILĂ¹
badila_andreea@yahoo.com

ABSTRACT: Florin Constantiniu remains one of the most important Romanian historians of the twentieth century. His death was a great loss to Romanian culture as all.

His heritage consists of an impressive amount of books, study collections and articles on Romanian History from Middle Ages through Modern Ages and up to Contemporary Ages, published both in Romania and abroad.

His vast contribution to history, especially the Romanian Contemporary History recommends him as a model of the historian and intellectual elite. His papers are written with scientific accuracy, verticality and rigour. However, his involvement in conferences, symposiums, debates, activities who participated, as well as his career as a professor beyond the researcher persuaded me, as a historian, to write about his personality and Florin Constantiniu`s contribution to Romanian historiography.

My paper, entitles „Academician Florin Constantiniu`s Contribution to Romanian Historiography” will focus on presenting information about his professional career and evolution, emphasising the importance of the most remarkable studies of its career and appreciations of those who closely knew him.

KEYWORD: Florin Constantiniu, contribution, historiography, career, historian

Introducere

Florin Constantiniu rămâne unul dintre cei mai importanți istorici români ai secolului XX. Moartea acestuia a însemnat o mare pierdere pentru cultura română.

¹ Dr. în istorie, cercetător științific la Institutul Revoluției Române din Decembrie 1989.

A lăsat moștenire istoriografiei românești un volum impresionant de cărți, studii și articole referitoare la istoria evului mediu, epoca modernă și contemporană a României, publicate atât în țară cât și în afara ei.

Vasta sa contribuție în domeniul istoriei, în special a celei contemporane românești îl recomandă a fi un model al istoricului și al intelectualului. Lucrările sale științifice sunt redactate cu acribie, verticalitate și rigurozitate. Totodată, implicarea sa în cadrul conferințelor, colocviilor, dezbaterilor, activităților la care a participat precum și cariera sa de profesor, dincolo de cea de cercetător m-au determinat, ca istoric, să scriu despre personalitatea și contribuția lui Florin Constantiniu la istoriografia românească.

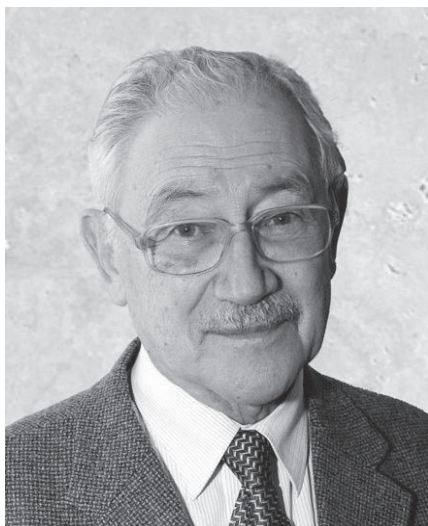

Foto: Academicianul Florin Constantiniu
(8 apr. 1933 – 13 aprilie 2012)

După cum sublinia istoricul Constantin Bușe, Florin Constantiniu „s-a impus prin calitățile sale intelectuale, prin muncă, prin conștiinciozitate și tenacitate, prin patima căutării de informații și noi surse documentare – cu predilecție din arhive –, prin rigoarea interpretării lor, toate acestea materializându-se într-o operă istoriografică de neprețuită valoare, aflată pe soclul adevărului, al obiectivității și al sincerității”².

² Laurențiu Constantiniu (editor), *In Memoriam. Acad. Florin Constantiniu. Smerenie. Pasiune. Credință*, Editura Enciclopedică, București, 2013, p. 107.

Această evocare se axează pe prezentarea unor date despre cariera și evoluția sa profesională, sublinierea importanței celor mai importante lucrări istorice ale sale, precum și aprecieri ale celor care l-au cunoscut mai îndeaproape.

Unul dintre aceștia este și academicianul Dan Berindei, care, afirmă că „peste un veac l-am urmărit și l-am admirat. L-am cunoscut de la venirea sa la Institutului de Istorie și Filosofie. [...] Îl țin minte pe Florin, încă de atunci, când își demonstra în conversațiile noastre de la Institut, ale celor care nu eram în ziua respectivă la biblioteci sau arhive, excepționale cunoștințe pentru un tânăr venit de pe băncile Facultății, discernământ și inteligență. De la început am văzut că pentru el nu era vorba în Institut de o slujbă, ci de un mod de viață, cu care se confunda. Conversațiile cu el erau inegalabile, nu numai deoarece erau întemeiate pe o extraordinară informație – și aceasta chiar în vremurile unei absolute „cortine de fier” –, dar și întregite prin comentarii pertinente”³.

Scurt istoric al carierei istoricului Florin Constantiniu

Florin Constantiniu s-a născut în București, la 8 aprilie 1933. Și-a făcut studiile secundare la Colegiul „Sf. Sava” din București. În perioada 1951–1956 a urmat cursurile Facultății de Istorie a Universității București. După terminarea facultății, în 1957 a devenit cercetător în cadrul Institutului de Istorie „Nicolae Iorga”. În anul 1968 și-a susținut lucrarea de doctorat „Relațiile agrare din Țara Românească în secolul al XVIII-lea”, devenind, astfel, doctor în istorie. Câțiva ani mai târziu, în 1972 a fost distins cu premiul Nicolae Bălcescu al Academiei Române. În anii 1977, 1983 și 1987 a întreprins mai multe cercetări în Franța și SUA⁴.

Prietenii și colegii săi, mai mici sau mai mari, de facultate, și-l amintesc pe Florin Constantiniu ca fiind un elev foarte conștient. Este și cazul academicianului Răzvan Theodorescu, care relatează că „încă student el însuși, dar în an terminal al Facultății de Istorie, tânărul filiform și incandescent anima cercul științific studentesc la care noi, începătorii din anul I eram primiți și te putea fermeca înainte de toate prin verbul său strălucitor. Cita cu dezinvoltură din Sfinții Părinți – ne aflam, nu trebuie uitat,

³ *Ibidem*, p. 89.

⁴ *In Memoriam 2012*, site-ul Academiei Române, http://www.academiaromana.ro/commem/pag_memoriam2012.htm

într-o epocă de efemer dezgheț și în – „spiritul Genevei” – făcea încursiuni spectaculoase în istoria evului mediu european...”⁵.

După cum amintește și istoricul Constantin Bușe în lucrarea omagială dedicată istoricului Florin Constantiniu „In Memoriam. Acad. Florin Constantiniu. Smerenie. Pasiune. Credință”, „domnul Florin a fost un elev excepțional, un cercetător excepțional, un OM de excepție, cum rar mai întââlnești în această țară, ajunsă în paragină.

S-a bucurat pe merit și a beneficiat de aprecierea colegilor de studenție, de aprecierea profesorilor cu vocație în disciplina istoriei, de stima și aprecierea colegilor de la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”, al Academiei Române, cu deosebire a marelui istoric Andrei Oțetea”⁶.

Despre simpatia pe care i-o purta istoricul Oțetea, vorbește și academicianul Berindei, relatând un episod din tinerețea acestora, în plin regim comunist și opresiv. Din cauza „unui gest firesc, expresie a credinței sale”, Florin Constantiniu a fost sancționat de UTC, însă spre norocul său, nu a fost eliminat din Institutul de Istorie datorită intervenției profesorului Oțetea, avea să fie iertat. „L-a ocrotit Andrei Oțetea, și apoi succesorul acestuia, profesorul Ștefan Ștefănescu, pentru care, cu sensibilitatea sa deosebită, dar și cu înțelegere luminată, soara fiecărui om din Institut era o neconținută preocupare și cu atât mai mult cea a celor care aveau o înzestrare deosebită, ceea ce era din plin cazul lui Florin Constantiniu”⁷.

Dincolo de opțiunile sale politice, istoricul s-a preocupat de activitatea științifică în cadrul Institutului, fapt care conta exclusiv pentru interesele sale profesionale. După cum subliniază și academicianul Răzvan Theodorescu, Florin Constantiniu „participa la orice acțiune științifică interesantă, chiar în afara specialităților sale – atât de largi, de altfel, mergând de la starea țărănimii în secolul XVIII la problematica ultimului război mondial –, fie ea de istoria artei, de bizantinologie, de studii sud-est europene. Am stat alături când la Institutul său s-a născut un „laborator de istoria mentalităților” la care ne-am dat fiecare obolul”⁸.

După Revoluția Română din Decembrie 1989 a continuat să rămână un istoric activ în viața publică, participând adesea la diverse emisiuni, talk-show-uri, sau la diverse alte manifestări științifice.

⁵ Laurențiu Constantiniu (editor), *op. cit.*, p. 674.

⁶ *Ibidem*, p. 108.

⁷ *Ibidem*, p. 90.

⁸ *Ibidem*, p. 674.

Potrivit istoricului Ioan Scurtu, participarea lui Constantiniu la emisiunea „Dosarele istoriei” (de exemplu), care se difuza la TVR, „la o oră de maximă audiență, i-a asigurat o popularitate excepțională, milioane de români admirându-i forța de argumentare, acuratețea limbajului, eleganța dialogului. Nu știi dacă de la titlul acestei emisiuni, prietenul său (îmi permit să afirm că și al meu), Mircea Suciuc a scos revista intitulată „*Dosarele istoriei*”, dar știu cu certitudine că a fost spiritus rector al acestei reviste de mare succes. Ani în șir a publicat – la solicitarea prestigiosului istoric literar Valeriu Râpeanu – în ziarul „*Curierul național*” articole incitante pe teme diverse, cele mai multe de istorie contemporană. Comunicările sale la reuniunile științifice, dar și cu alte prilejuri, ca de exemplu la lansări de carte, rețineau întotdeauna atenția auditoriului, care știa că, în orice împrejurare, Florin Constantiniu își respectă condiția de istoric, venind cu nouăți din istoriografia mondială cea mai recenă, oferind interpretări interesante și spectaculoase. Era o plăcere să-l ascuți și să-i admiri logica impecabilă”⁹.

În același timp, Florin Constantiniu „această flacără a istoriografiei noastre naționale – a fost, pe parcursul primăverii lui 1997, unul din apărătorii inflexibili și lucizi ai drepturilor noastre asupra teritoriilor ocupate și ai demnității naționale, unul dintre adversarii neînduplecați ai formei capitularde a Tratatului cu Ucraina. Era prezent pretutindeni unde era invitat să vorbească sau unde i se permitea să se pronunțe. Ardența pledoariei sale, timbrul său limpede, vocalic, revin în paginile textului pe care îl am în față, aducându-mi în memorie persuasiunea rostirii sale în cadrul amplei manifestări studențești împotriva semnării Tratatului cu Ucraina, manifestare care a avut loc în Aula Magna a Universității din București la 13 martie 1997” – arăta profesorul Tiberiu Tudor¹⁰.

Din anul 1999, Florin Constantiniu a devenit membru corespondent al Academiei Române, șapte ani mai târziu, (în 2006) fiind ales membru titular al Academiei Române.

Contribuții istoriografice

Florin Constantiniu este autorul a numeroase lucrări, studii și articole referitoare la istoria medie, modernă și contemporană a României,

⁹ Ioan Scurtu, *Florin Constantiniu a fost cel mai complet și temeinic istoric român din ultima jumătate de veac*, <http://www.ioanscurtu.ro/florin-constantiniu-a-fost-cel-mai-complet-si-temeinic-istoric-roman-din-ultima-jum%C7%8Eate-de-veac/>

¹⁰ Laurențiu Constantiniu (editor), *op. cit.*, p. 676.

publicate aici și în afara țării. Totodată a contribuit la realizarea unei serii de monografii, ediții de documente, ediții critice, instrumente de lucru. Publicațiile sale au fost tipărite atât în perioada comunistă cât și după prăbușirea regimului, după 1989.

Schimbarea sistemului i-a permis istoricului Florin Constantiniu să se ocupe mai mult de perioada contemporană, invocând adesea cu patos „unitatea românilor” și accentuând latura națională a României. Deși a scris nenumărate studii și lucrări, cea mai cunoscută lucrare a sa și cea care s-a bucurat de cel mai mare succes, în rândul publicului a fost „O istorie sinceră a poporului român”, ajunsă la cea de-a IV-a ediție (revăzută și adăugită în 2004).

O carte, care, după cum afirma însuși autorul, „nu este «istoria românilor» ci «o istorie a românilor» adică o viziune personală a trecutului nostru departe de orice pretenție de infailibilitate; o viziune călăuzită de dorința sinceră de a arăta ce a fost bine și ce a fost rău în devenirea românilor ca națiune și stat cu credința că totuși din experiența istoriei se poate învăța ceva”¹¹.

După cum arată și istoricul Ioan Scurtu, „în 1989, Florin Constantiniu avea deja o operă, iar primirea sa în Academia Română i-ar fi permis o viață tihnită, departe de hărmălaia politică. Dar, ca un adevărat istoric, prin scrierile sale (a dat cea mai temeinică și originală sinteză, intitulată semnificativ „O istorie sinceră a poporului român” care s-a bucurat de un uriaș succes”¹².

Ca și în cazul altor reputați istorici, și activitatea științifică a lui Florin Constantiniu este împărțită în două categorii: înainte și după dispariția sistemului totalitar din România.

Academicianul Florin Constantiniu este unul dintre puținii, însă, care a avut curajul să vorbească în comunism tinerilor săi discipoli despre înrobirea Basarabiei de către Rusia.

Una din primele sale contribuții în peisajul istoriografic datează din anii 1961–1966, când împreună cu Vasile Mihordea, Șerban Papacostea, Ioana Constantinescu și Corneliu Istrati, publică sub egida Editurii Academiei RSR, „Documente privind relațiile agrare în veacul al XVIII-lea, vol. I, Țara Românească, vol. II, Moldova. În 1964, devenea coautor al celui de-al III-lea volum „Istoria României”.

¹¹ Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2008, p. 21.

¹² Laurențiu Constantiniu (editor), *op. cit.*, 676.

Totodată, Florin Constantiniu contribuie la editarea a două dicționare, „Istoria lumii în date” (1969) și „Istoria României în date” (1971) apărute la Editura Enciclopedică Română.

În 1970 apare și volumul „Istoria poporului român”, coordonat de academicianul Andrei Oțetea, unde în calitate de coautor se alătură cu lucrările „Cultura românească în Evul Mediu”, „Cultura epocii moderne” și „Dezvoltarea culturii în epoca construirii socialismului”¹³.

În anul 1972, își publică teza de doctorat „Relațiile agrare din Țara Românească în secolul al XVIII-lea”, la Editura Academiei RSR, lucrare distinsă cu premiul „Nicolae Bălcescu” al Academiei Române.

Preocupat de istoria Evului Mediu, continuă să publice aproape anual câte o lucrare individuală sau numeroase studii în monografii, volume colective sau ediții de documente: „Premisele apariției statelor feudale românești” (1974); „De la Mihai Viteazul la fanarioți. Observații asupra politicii externe românești” (1975); „Geneza feudalismului românesc” (1978); „Enciclopedia istoriografiei românești” (1978); „Sensibilități și mentalități în societatea românească a sec. XVII” (1980); „Scrieri istorice alese” (1980) – Andrei Oțetea, unde Florin Constantiniu scrie ediția și studiul introductiv¹⁴.

Începând cu anii '80, Florin Constantiniu începe să publice și în domeniul istoriei contemporane, dar fără însă a neglija și cercetarea asupra Evului Mediu: „Însemnările unui agent secret britanic din ajunul insurecției române din august 1944” (1982); „Iobăgia în istoriografia română” (1983); „200 de zile mai devreme: rolul României în scurtarea celui de-al doilea război mondial” (1984); „Ecolul internațional al revoluției din august 1944 și al contribuției României la războiul antihitlerist” (1984); „Constantin Mavrocordat” (1985); „Presa străină despre contribuția României la victoria asupra fascismului” (1985); „Probleme fundamentale ale istoriei României. Manual și crestomație”, ed. a II-a, (1987) „Relațiile agrare în timpul lui Constantin Brâncoveanu” (1988); „Constantin Mavrocordat” (1989); „România în anii celui de-al Doilea Război Mondial”, vol. III – (1989)¹⁵.

¹³ Lista lucrărilor a fost preluată accesând catalogul online al Bibliotecii Central Universitare, [http://cacheprod.bcub.ro/webopac/List.csp?SearchT1=constantiniu%](http://cacheprod.bcub.ro/webopac/List.csp?SearchT1=constantiniu%20)

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ Despre Academicianul Florin Constantiniu, <http://www.mediafax.ro/cultura-media/academicianul-florin-constantiniu-a-murit-la-varsta-de-79-de-ani-9524364>

După revenirea la democrație, în anul 1989, istoricul Constantiniu se dedică cercetării exclusive domeniului istoriei contemporane românești.

Una din primele sale lucrări postdecembriste este „Între Hitler și Stalin. România și Pactul Ribbentrop-Molotov” apărută în 1991, la Editura Danubius, urmată în 1993 de „Sovietizarea României. Percepții anglo-americane (1944–1947)”, în colaborare cu istoricii Ioan Chiper și Adrian Pop.

În același an, scrie și o serie de articole și studii interesante în revista „Magazin Istoric” și „Revista istorică”: „Din culisele celui de-al doilea război mondial”, „Dictatul de la Moscova (26–28 iunie 1940) și relațiile sovieto-germane», „6 martie 1945: există o legătură între instalarea guvernului Groza și ofensiva germană din Ungaria?”. Următorul an, publică în „Revista de Istorie” studiul „În ajunul căderii: diplomația regimului Antonescu în august 1944”.

Anul următor, în colaborare cu Ilie Schipor, publică lucrarea „Trecerea Nistrului. 1941. O decizie controversată” și în colaborare cu Mihai Retegan și Alesandru Duțu, „România în război. 1941–1945”.

Doi ani mai târziu publică una dintre cele mai cunoscute lucrări ale sale „O istorie sinceră a poporului român”, cunoscând nu mai puțin de patru ediții, (1997, 1999, 2001 și 2004), urmată de volumul „Doi ori doi fac șaisprezece. A început războiul rece în România” și „Misiunile lui A.I. Vâșinski în România”, în volumul apărut la INST „Din istoria relațiilor româno-sovietice, (1944–1946). Documente secrete”, elaborat în colaborare cu Radu Ciuceanu și Ioan Chiper.

În anul 1998, Florin Constantiniu a publicat la Editura Corint „De la războiul fierbinte la războiul rece», iar anul următor s-a implicat în elaborarea unui manual de gimnaziu referitor la felul cum ar trebui să fie prezentată copiilor istoria „Manual de istorie pentru clasa a VII-a”¹⁶.

După 2000 continuă să fie prezent în peisajul istoriografic publicând noi studii și volume, amintind dintre acestea „P.C.R., Pătrășcanu și Transilvania”(1945–1946), (2001); „1941. Hitler, Stalin și România”(2002); „Diplomații români și devierea de dreapta (2003)”; „O istorie sinceră a poporului român”(ultima ediție –2004); „Comisia bilaterală a istoricilor din România și Federația Rusă. Sesiunea a IX-a (2005); Schisma roșie. România și declanșarea conflictului sovieto-iugoslav (1948–1950), în colaborare cu istoricul Adrian Pop (2007) și „De la Răutu și Roller la Mușat și

¹⁶ Lista lucrărilor a fost preluată accesând catalogul online al Bibliotecii Central Universitare, [http://cacheprod.bcub.ro/webopac/List.csp?SearchT1=constantiniu%](http://cacheprod.bcub.ro/webopac/List.csp?SearchT1=constantiniu%20)

Ardeleanu”, la Editura Enciclopedică, în același an (2007). La acestea se mai adaugă un lung șir de studii și articole publicate în reviste de specialitate, precum „Magazin Istoric”, „Document”, „Dosarele Istoriei”, „Istorie și civilizație” sau „Studii și articole de istorie”¹⁷.

Concluzii:

Din seria de publicații prezentate, observăm un bilanț remarcabil al operei istoricului Florin Constantiniu, din care se desprinde, ținând cont de feedback-ul cititorilor – lucrarea „O istorie sinceră a poporului român”, îndelung apreciată, o sinteză remarcabilă și provocatoare care, în mod incontestabil a încununat activitatea științifică a reputatului academician..

Așa cum semnala profesorul Buzatu, despre lucrarea „O istorie sinceră a poporului român”: „a dovedit, dacă mai era nevoie, că sunt istorici și... istorici... Florin Constantiniu fiind unul dintre aceia care a venit cu ceva nou, a corectat ori a îmbogățit o informație, i-a oferit un alt sens, el a deschis alte orizonturi în domenii în care imuabilul trona impasibil, el a încadrat armonios problemele istoriei naționale în istoria universală. Amploarea și, totodată, profunzimea demersului lui Florin Constantiniu sunt evidențiate de capitolul intitulat *Probleme controversate sau neclarificate ale istoriei României*, care, însoțit de o bogată *Bibliografie selectivă*, încheie *Istoria sinceră ...*”¹⁸.

În prefața lucrării „O istorie sinceră a poporului român”, Florin Constantiniu s-a simțit dator față de publicul cititor să explice de ce și-a intitulat lucrarea „o istorie sinceră”, arătând că în primul rând, a fost inspirat de *Istoria sinceră a națiunii franceze*, a celebrului Charles Seignobos, pentru ca apoi, trecând prin Andrei Oțetea și Dimitrie Cantemir, să ajungă la concluzia că numai „o istorie adevărată devine obligatoriu sinceră”¹⁹.

Gheorghe Buzatu, adaugă că „elaborată la vârsta și în baza unei experiențe în care sinceritatea, departe de a reprezenta o slăbiciune ori un defect, devine o armă, o probă irefutabilă a dominării tehnicilor istoricului de profesie”²⁰.

¹⁷ Laurențiu Constantiniu (editor), *op. cit.*, pp. 729–746.

¹⁸ Gheorghe Buzatu, *Florin Constantiniu, un istoric total. O istorie sinceră a poporului român*, în REVISTA-AGERO/CULTURA

¹⁹ Florin Constantiniu, *op. cit.* p. 20.

²⁰ Gheorghe Buzatu, *art.cit.*, <http://www.agero-stuttgart>.

Florin Constantiniu revine la principiul (la care face trimitere expresă) stabilit de nu mai puțin celebrul Leopold von Ranke în veacul trecut în sensul că trecutul trebuie reconstituit așa cum a fost (wie es eigentlich gewesen). În consecință, se explică autorul, istoria trebuie cunoscută „cu cele bune și rele ale ei. Și așa îndrăzni să spun că, de obicei, se învață mai mult dintr-un eșec decât dintr-o izbândă. Dacă vrem să evităm răul, trebuie să-i cunoaștem cauzele. Nu facem un serviciu unui om bolnav tăindu-i maladia, ci spunându-i realitatea, pentru a ști cum trebuia să se trateze. Acesta este și rostul înfățișării păcatelor din trecutul nostru”²¹.

În concluzie, Florin Constantiniu a fost un istoric remarcabil, care a pus pasiune în cercetarea pe care a întreprins-o în domeniul istoriei, cu atât mai mult cu cât a fost preocupat de mai multe perioade istorice: Evul Mediu, Epoca Modernă și Contemporană.

În ciuda faptului că a avut ghinionul de a trăi în plin regim comunist, a rezistat cu stoicism, chiar dacă deseori a avut probleme cu sistemul, mai ales din prin natura sa de creștin ortodox și a credințelor sale.

A participat la numeroase colocvii și manifestări științifice, a studiat și a pătruns în numeroase arhive, biblioteci românești și străine, iar munca sa nu a fost în zadar, sesizăm acestea din vasta sa operă științifică.

Conchid prin a sublinia modestia și rigurozitatea sa istorică, dând un citat din prefața lucrării sale, „O istorie sinceră a poporului român”, prin care lasă la latitudinea cititorului libertatea de a trage propriile concluzii: „*departe de mine gândul că judecata mea este fără greș. De aceea am și intitulat această lucrare „O istorie sinceră...” și nu „Istoria sinceră...” Rostul articolului nehotărât este de a releva convingerea autorului că textul său este o explicație posibilă a faptelor, nu explicația infailibilă.*

*Am scris aceste pagini cu strădania obiectivității și cu dorința de a oferi imaginea adevărată a istoriei naționale. Cititorii vor judeca dacă am izbutit sau nu”*²².

Bibliografie:

- [1] Buzatu Gheorghe, *Florin Constantiniu, un istoric total. O istorie sinceră a poporului român*, în revista „Agero”, <http://www.agero-stuttgart.com>.

²¹ Florin Constantiniu, *op. cit.* p. 22.

²² *Ibidem*.

- [2] Constantiniu, Florin, *O istorie sinceră a poporului român*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2008
- [3] Constantiniu, Laurențiu (editor), *In Memoriam. Acad. Florin Constantiniu. Smerenie. Pasiune. Credință*, Editura Enciclopedică, București, 2013
- [4] *In Memoriam 2012*, site-ul Academiei Române, http://www.academiaromana.ro/commem/pag_memoriam2012.htm
- [5] Scurtu Ioan, *Florin Constantiniu a fost cel mai complet și temeinic istoric român din ultima jumătate de veac*, <http://www.ioanscurtu.ro/>